

УДК 811.161.2 : 811.162.3

TYPICKÉ CHYBY UKRAJINSKÝCH STUDENTŮ VE STUDIU ČEŠTINY: PROBLÉMY INTERFERENCE

VAŠČENKO O. O.

PhD, docentka
Kyjevská národní lingvistická univerzita
elenav2011@seznam.cz

GARBUZOVÁ R.

doktorandka
Kyjevská národní lingvistická univerzita
rada.garbuzova@gmail.com

Většina studentů, kteří se dnes v Ukrajině učí česky, jsou Ukrajinci, ovládající v podstatě dva jazyky – ukrajinštinu a ruštinu, které mají s češtinou příbuzné mluvnické systémy, proto musíme jako učitelé při výuce češtiny brát v potaz jak společné aspekty, tak i rozdíly mezi našimi jazyky. Ve svém článku bychom se chtěly zaměřit na minikomparatistiku, porovnání ukrajinštiny a češtiny při výuce zvláště rozdílných momentů – co pomáhá a co naopak, ztěžuje osvojení studenty-bohemisty materiálu a na krátkou analýzu nejčastějších chyb.

Klíčová slova: interference, fonetická interference, porovnání systému skloňování, český jazyk jako cizí, ukrajinský jazyk, frekventivní akuzativ, slovesná interference, typy chyb.

ТИПОВІ ПОМИЛКИ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ У ВИВЧЕННІ ЧЕСЬКОЇ МОВИ: ПРОБЛЕМИ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ

ВАЩЕНКО Олена Олексіївна

кандидат філологічних наук, доцент
Київський національний лінгвістичний університет
elenav2011@seznam.cz

ГАРБУЗОВА Радка

аспірант
Київський національний лінгвістичний університет
rada.garbuzova@gmail.com

Вступ. Актуальність роботи зумовлена загальним спрямуванням сучасних лінгвістичних досліджень на вивчення міжмовних впливів, інтерпретацію інтерференції, розкриття механізмів її виникнення, установлення закономірностей функціональних змін, що супроводжують це явище.

Мета статті полягає у виявленні труднощів, з якими стикаються українські студенти у вивченні чеської мови з огляду на вплив їхньої рідної мови. Завдання дослідження – проаналізувати типові приклади інтерференції української мови на фонетичну, лексичну та граматичну системи чеської мови й запропонувати оптимальні методи її подолання.

Методи. Дослідження виконано за допомогою дескриптивного, зіставного та структурного методів.

Результати. З'ясовано, що усне та письмове мовлення українських студентів, що вивчають чеську мову, містить чимало помилок, зумовлених впливом рідної мови. Найбільшої кількості помилок студенти припускаються в граматиці й орфографії.

Аналіз викладання чеської мови як іноземної довів необхідність застосування комплексної методології навчання, що охоплює граматичний переклад, порівняльний, аудіо-лінгвістичний, аудіовізуальний та комунікативний методи.

Висновки. Інтерференція ознак української мови відбувається на всіх мовних рівнях опанування чеської мови. Інтерференція на фонетичному рівні в усному мовленні студентів-богемістів виявляється у їхній підсвідомій орієнтації на систему рідної мови під час звукової реалізації чеської мови, тобто у застосуванні власної артикуляційної бази і вимовних навичок рідної мови. На граматичному рівні інтерференція рідномовних особливостей полягає в неправильному використанні відмінкових закінчень і побудові дієслівних конструкцій. У межах синтаксичної інтерференції поширене ненормативне вживання керованих форм іменників з прийменником або без нього. На лексико-семантичному рівні інтерференція призводить до вживання слів невідповідної в певному контексті семантики.

Для швидкого та правильного засвоєння чеської мови студентами-іноземцями, українцями зокрема, необхідно, щоб викладачі, особливо носії мови, мали базові знання про типологічні особливості рідної мови студента, про його мовну систему, схожість і відмінність чеської та української мов.

Ключові слова: інтерференція, фонетична інтерференція, граматична інтерференція, лексична інтерференція, українська мова, чеська мова, студенти-богемісти.

TYPICAL MISTAKES UKRAINIAN STUDENTS MAKE WHILE STUDYING THE CZECH LANGUAGE: THE PROBLEMS OF INTERFERENCE

VASHCHENKO Olena Oleksiivna
PhD in Linguistics, Associate Professor
Kyiv National Linguistic University
elenav2011@seznam.cz

GARBUZOVÁ Radka
PhD Student
Kyiv National Linguistic University
rada.garbuzova@gmail.com

Introduction. The topicality of the work is determined by the direction of present-day linguistic researches on the study of the influence of the Ukrainian-language interference on the structure of the Czech language, the establishment and interpretation of the causes of interference and the disclosure of the mechanisms of its generation, the establishment of regularities of functional changes that accompany this phenomenon.

Purpose. The aim of the article is to focus on analysis of the most common mistakes while studying the Czech language by Ukrainian students for taking them into consideration in the teaching process.

Methods. The investigation is grounded on the observation method, descriptive method, contrasting method and the method of structural analysis.

Results. The results of the investigation showed that students make the biggest mistakes in grammar and spelling. Studying the ways of teaching the Czech language as foreign one approved the necessity of applying of such complex methodology of teaching, which covers translation, comparison, audio-linguistic and audiovisual practice, as well as communicative method.

Conclusions. The interference of the features of the Ukrainian language takes place at all levels of the language skills of the Czech language. The interference in the phonetic level in the speech of the Bohemian students is manifested in their subconscious orientation towards the system of the native language during the implementation of the Czech language, that is, the application of its own articulation base and the spoken language skills of the native language.

At the grammatical level, the interference of native-language peculiarities lies in the misuse of case endings and in incorrect construction of phrases. At the lexical-semantic level, interference leads to the use of words that are inappropriate in a particular context.

The inclusion of interference while studying the Czech language allows to prevent students' mistakes and reduce their number, thereby facilitating the learning process and identifying it, contributes to a more effective development of secondary linguistic competence, reduces the learning time to master the new material and allows to prevent the emergence of interference phenomena among students.

Key word: interference, phonetic interference, comparison of inflection system, Czech language as foreign, Ukrainian language, frequent accusative, verbal interference, types of errors.

Formulace problému a zdůvodnění jeho řešení. Aktuálnost problému je dána směřováním moderního lingvistického výzkumu na studium vlivu ukrajinského jazykového prostředí na strukturu českého jazyka, na vznik a odhalení mechanismů a příčin podobné interference, stanovení zákonitostí funkčních změn, které tento jev provázejí.

V současné době lingvisté mluví jak o pozitivním, tak o negativním dopadu vzájemného vlivu jazyků u bilingvních mluvčích. Interference jako proces a výsledek procesu je porušením nositele dvojjazyčnosti a vícejazyčnosti pravidel poměru kontaktujících spolu jazyků, jenž se projevuje odchylkami mluvčího od normy.

Je třeba poznamenat, že v jazykové literatuře byl termín “interference” zaveden členy Pražského lingvistického kroužku. Nicméně, širšího použití se dočkal až po vydání monografie U. Weinreicha *Jazykové kontakty*, kde je interference definována jako případy odchylky od norem některého z jazyků, vyskytující se v řeči bilingvních mluvčích jako výsledek skutečnosti, že znají více jazyků než jeden (1979, s. 22).

V současné době zájem o češtinu jako cizí jazyk roste i v zahraničí, česky se učí stále větší počet cizinců i v Ukrajině. S tím souvisí stále aktuálnější potřeba popisovat češtinu, její gramatickou stavbu, slovník i její fungování v komunikaci z hlediska cizince a také potřeba rozpracovávat a propracovávat lingvodidaktické postupy při výuce češtiny jako cizího jazyka. Hodně českých a ukrajinských učitelů zastávají názor, že moderní výuka češtiny jako cizího jazyka není možná bez znalosti gramatického systému cizího jazyka, “jež urychluje a upevňuje proces učení” (viz např. J. Hasil, O. Vaščenko aj.). Pokud se totiž zamyslíme nad obtížností gramatických struktur slovanských jazyků v porovnání např. s jazyky germánskými, je nanejvýš zřejmé, že při výuce slovanských jazyků, mezi nimiž je výuka češtiny jako cizího jazyka zcela jistě nejtěžší (např. nejsložitější deklinace, historický princip), nelze od počátku výuky upustit od systematického vyučování gramatiky. Na osvojování si cizího jazyka má vliv charakter jazyka prvního, zpravidla mateřského. Typologická klasifikace jazyků má tak nejen velký význam po stránce teoretické, neboť odhaluje rozdíly mezi jednotlivými jazyky ve stavbě slov a v označování slovtvorných i gramatických kategorií, ale má i značný praktický význam při výuce cizího jazyka, neboť může ukázat zásadní odlišnosti od jazyka mateřského a tím pomůže studentu-cizinci pochopit podstatu jeho systému ve srovnání se systémem mateřštiny. Podstatná je ale také role tradice a zvyklostí v metodice cizích jazyků v zemi původu studenta, v našem případě v Ukrajině.

Už VI. Skalička před čtyřiceti čtyřmi lety byl přesvědčen o tom, že: “Poznáme-li důkladně svůj vlastní jazyk, budeme mít možnost proniknout tím hlouběji do jazyků cizích. Tomu slouží především právě typologické zkoumání, neboť se stále zabývá srovnáváním jazyků” (1975, s. 57). Tato slova nabývají zejména v dnešní době na stále větším významu, kdy se zvyšuje důležitost jazyků jak mluvnických příbuzných, tak i vzdálených, hledají se společná místa a průniky s ostatními jazyky, jež umožní vyzdvihnout společné rysy jednotlivých jazyků, a to nejen v evropském, ale i světovém kontextu. Student slovanského původu si osvojuje češtinu jako cizí jazyk podstatně rychleji než cizinec původu neslovanského, a proto lze Slovany orientovat již na samém počátku jejich studia češtiny na způsob prezentace české deklinace podle koncepce vertikální, celostní (prezentují se jednotlivé

deklinací vzory). Je však zapotřebí, aby si pedagog také uvědomil, že příbuznost jazyků může ve vyšším stadiu osvojování vést k negativnímu transferu. Ukrajínští studenti sice z vlastní jazykové praxe vědí, že např. v koncovce se mluvnické významy kumulují, mají však tendenci užívat koncovek svého mateřského jazyka (např. koncovky *-ami* v instr. pl. všech rodů, nebo genitiv po záporu apod.).

Prohlášení vědeckého problému. V současné době se stala normou znalost několika cizích jazyků. Nicméně, při studiu jiného jazyka vzniká jistá interakce cizí a rodné řeči, jejich vzájemné ovlivňování. Takový vliv může být jak pozitivní (transpozice), t.j. dříve ovládnuté dovednosti slouží jako základ pro tvorbu nových, ale může mít i negativní následky (interference), které se projevují snížením produkce a výskytem chyb v ústní i písemné řeči.

Zvláštní pozornost mnohých vědců přitahuje právě fenomén interference, protože do jisté míry vytváří obtíže v procesu osvojení cizího jazyka a vyžaduje vypracování účinných způsobů, jak je překonat.

Nálev článku je zaměřen na minikomparatistiku, porovnání ukrajinštiny a češtiny při výuce zvláště rozdílných momentů – co pomáhá a co naopak, ztěžuje osvojení studenty-bohemisty materiálu a na krátkou analýzu nejčastějších chyb.

Prezentace hlavního vědeckého materiálu. Většina studentů, kteří se dnes v Ukrajině učí česky, jsou Ukrajinci, ovládající v podstatě dva jazyky – ukrajinštinu a ruštinu, které mají s češtinou příbuzné mluvnické systémy, proto musíme jako učitelé při výuce češtiny brát v potaz jak společné aspekty, tak i rozdíly mezi našimi jazyky.

Ukrajinština a čeština mají hodně společného ve **fonetice**, lexikologii, morfologii. Jen jako příklad můžeme uvést společné lexikální elementy jako např.: *náš / наш; váš / ваш; pes / пес, syn / син*; ve fonetice jsou to pohyblivé hlásky jako: v ukrajinštině: *жати – жну, взяти – візьму*, česky: *žít – žnu, vzít – vezmu*, dále např.: alternace souhlásek h, ch, g, k: v ukr. *рука – в руці, нога – на нозі*, stejně jako v češtině *ruka – v ruce, noha – na noze*. V gramatice máme stejný princip tvoření slovesného vidu, dokonavý a nedokonavý, totožnost nebo blízkou podobu některých forem futura. Všechny tyto aspekty, z našeho hlediska, ulehčují proces osvojení českého jazyka, protože studenti se mohou opírat na svoje znalosti ukrajinštiny.

Jsou, samozřejmě, ve struktuře našich jazyků i odlišnosti, které mají své historické zdůvodnění. V praxi je to např. v ukrajinštině *голова, берег*; proti českému *hlava, břeh*. V gramatice pak je to např. užívání jiných pádů s významově stejným slovesem, jiný rod substantiv, které přivádí k chybám při skloňování, např. *tramvaj* – v ukrajinštině je to maskulinum, v češtině femininum; *program* – femininum v ukrajinštině, kdežto maskulinum v češtině. Jako další příklad můžeme uvést neutra cizího původu, která jsou neskloňná v ukrajinštině, ale skloňují se v češtině, např. *metro, kino*. Samostatnou kapitolou jsou homonyma, díky kterým se ale rychle zapamatovává česká varianta (např.: *голка – jehla, holka – дівчина; нагода – příležitost, náhoda – несподіванка* apod.).

Ve svém příspěvku analyzujeme některé nejčastější chyby a problémy ukrajinských studentů češtiny.

Z hlediska **grafiky** je na rozdíl od české abecedy základ ukrajinské abecedy (abetky) utvořen z cyrilice. Ukrajinská abeceda má třiatřicet písmen, přičemž jednotlivé grafémy označují konsonanty a vokály. Šest vokálů (a, e, и, i, o, y) označuje jednu hlásku, a písmena *є [je], ю [ju], я [ja]* označují jeden foném pouze po měkkých souhláskách a na začátku slova, po samohláskách, po apostrofu dvě hlásky *є [j + e], ю [j + u], я [j + a], ї [ji]*; zde se velmi často setkáváme s chybami – záměnou českého *e* na *je* například ve slovech *Eva, Evropa* na ukrajinské *Jeva, Jevropa*. V ukrajinském písmu se využívá též apostrofu, který pak ukrajínští studenti v českém písmu používají u konzonantů *d, t, n* místo háčku, zde ovšem má místo i současná tendence psaní na počítači, kde je nad těmito souhláskami na klávesnici apostrof.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat tomu, že některé české grafémy v psané podobě odpovídají psacím písmenům ukrajinským, ale označují jiné hlásky, což může při učení se české abecedě vést k záměně písmen. To se týká grafické shody např. *p, c, u, y*; (k záměně může dojít např. v případě

českého slovesa *hádat*, které Ukrajinec může přečíst jako *nadat*, případně zaměnit s ukrajinským *іра́рніч*, což znamená “poskytnout, udělit”, sloveso *byl* je často čteno jako *bul*, *celer* jako *seler*, potažmo *selera*, což znamená v ukrajinštině “*celer*”). Podobně jako čeština má i ukrajinština *z [h]* a *r [g]*, u studentů často dochází k záměně těchto souhlásek, jako např. ve slovech *program* – vyslovováno jako *prohram*, *geometrie* jako *heometrie* apod.

Odlišná je i fonetika našich jazyků. Na rozdíl od češtiny, která má pět samohlásek, přičemž každá z nich je dlouhá a krátká (a, e, i/y, o, u – á, é, í/ý, ó, ú/ů), tedy deset samohláskových fonémů, v ukrajinštině se vyskytují pouze samohlásky krátké (a, e, i, o, и, y). Délka samohlásek v ukrajinštině není tedy na rozdíl od češtiny významotvorná, je pouze průvodní vlastností přízvukných samohlásek. Proto délka samohlásek v českém jazyce působí Ukrajincům potíže nejen při výslovnosti, ale především v psaném projevu.

Na rozdíl od stálého českého přízvuku na prvním místě ve slově je ukrajinský akcent dynamický, pohyblivý, navíc spojený s délkou a také významotvorný (např. srovnáme ukrajinské *п'л'ачу* (pláču) a *п'л'ачу́* (platím), *в'арення* (proces vaření) – *вар'ення* (marmeláda). Při výuce je nutné hned na počátku klást důraz na to, že v češtině je přízvuk na první slabice a že není tak silný jako v mateřštině studenta.

Ve svém příspěvku rozebereme některé části české gramatiky a nastíníme, jak učíme uvedené rozdílné momenty:

Pády: Funkci pádů a jejich využití chápou studenti bez problémů, je třeba ale dávat pozor na jiné vazby i ve frekventovaných výrazech. Většina gramatických kategorií je v ukrajinštině a češtině shodná, liší se však v konkrétní realizaci. U jmen se to týká kategorií rodu, pádu a čísla, ale také konkrétní realizace koncovek při deklinaci. Vlivem své mateřštiny studenti často chybují v koncovkách jednotlivých pádů, např., v plurálu: *s kamarádami, doktorami, koťatami*. Osvědčují se asociace a signální slova při procvičování pádů.

Jedním z prvních pádů, se kterým se studenti seznamují, je vysoce frekventivní akuzativ. Ženský rod v Ak.sg. obvykle problémy studentům díky podobné deklinaci s ukrajinštinou nedělá: všichni pijeme ráno *kávu*, jíme *houšku, polévku, máme* (majemo – ukr.) *knihu, sestru* nebo *kolegu* (ač maskulinum, ale pomáhá zde feminitivní koncovka -a) atd. většinou se stejnými koncovkami. Stejně tak nedělá problém *Mi* a *N*, studenti si bez problémů *objednají v restauraci čaj, guláš, pivo nebo víno*. Studenti rozumí významu akuzativu jako přímému objektu. Kromě toho ukrajinština také používá verbum *мі́ти* (“ja maju”) s akuzativem. Větším a dost dlouhotrvajícím problémem se jeví přidávání k substantivům v akuzativu adjektiv, vzhledem k jejich nezvyklé pro Ukrajince formě koncovky (v ukr. *y, ū, e*) a délce a českému diftongu -ou ve femininu, např.: *chcete červenou halenu nebo bílou...*, srov. s ukr. *білу або червону*, je dlouhodobá tendence k vyslovování *červenů, bílů*. Dále např.: *Nepiji černý čaj, piji zelený...* (srov. s ukr. *чорний чай, зелений чай*, ve výslovnosti pak *černyj, zelenyj*). To je velké okno, srov. s ukr. *велике вікно*, zde se projevuje, stejně jako u maskulin častá chyba v písmu, tj. s krátkým *y, e*). Aby studenti dokázali správně a rychle přiřadili substantivum k deklinační skupině a potom k pádu, vytváří si každý student své signální slovo, slova mají být maximálně podobná v obou jazycích nejenom smyslem, ale i rodem. Jsou to např. slova jako *kavárna* – *кав'ярня*, *káva* – *кава*, *lektorka* – *лекторка*, *doktor* – *доктор*, *učitelka* – *вчителька*, *mobilní telefon* – *мобільний телефон*, *klub* – *клуб*, *knedlík* – *кнедлик*, *pivo* – *пиво*, *víno* – *вино*, *čaj* – *чай*, *guláš* – *гуляш*, *učitel* – *вчитель*, případně slova sice rodově rozlišná, ale dobře studentům známá z komunikačních situací, např. jinak jim blízká, jako např. neutrum *nádraží* (вокзал, *M*), *náměstí* (площа, *F*).

V případě akuzativu plurálu podobnost češtiny a ukrajinštiny spíše dělá komplikace. Jelikož v ukrajinštině akuzativ plurálu *Ma* a *F* označujících osoby má stejné formy jako i genitiv plurálu (*Бачу студентів та студенток* (ak. pl.) / *Було багато студентів та студенток* (gen. pl.)), často studenti i v češtině nesprávně používají formy genitivu plurálu místo akuzativu (*Vidím studentů a studentek*). Akuzativ plurálu *Mi*, *N* a *F* neoznačující osoby zvládají dobře, v ukrajinštině se totiž tyto formy shodují s nominativem plurálem. Problematický je nominativ plurálu maskulin životných s patalizací (*kluk* –

kluci; lektor – lektoři, hoch – hoši, doktor – doktoři apod.). V těchto případech se osvědčuje komunikační metoda, studenti se učí celé fráze, potřebné pro život a komunikaci s lidmi. S interferencí se setkáváme i v případech spojení počítaného předmětu s číslovkami *dva, tři, čtyři* studenta místo českého studenti. Nebo např. při výpočtu několika předmětů: *Byli jsme v tvém a mém domech místo; Byli jsme v tvém a mém domě.*

Prezentace a porovnání systému skloňování některých substantiv hned na počátku studia pomáhá odstranit obavy studenta z příliš složité gramatiky, osvědčila se např. prezentace paradigmatu skloňování českého vzoru žena (který se dobře aplikuje na ukrajinštinu, a kde si studenti uvědomí příbuznost gramatických jevů a mnohé obavy tak odpadnou v samém počátku, kromě toho u tohoto vzoru je v ukrajinštině ukázková palatalizace v dativu.

Tabulka 1

pád	čeština	ukrajinština	čeština	ukrajinština
	sg.		pl.	
N	žena / matka	жінка	ženy	жінки
G	ženy / matky	жінки	žen	жінок
D	ženě / matce/dceři	жінцї	ženám	жінкам
A	ženu / matku	жінку	ženy	жінок
V	ženo! / matko!	жінко!	ženy!	жінки!
L	(o) ženě/ matce	жінцї	(o) ženách	жінках
I	(s) ženou / matkou	жінкою	(s) ženami	жінками

Samožřejmě to neplatí zdaleka o všech vzorech, ale pokud si student uvědomí tuto podobnost, naučí se rychle a bezpečně deklinovat.

Slovesa: Ukrajinština nepoužívá v préteritu při časování sloveso *být* jako čeština, proto ve výpovědích dost dlouho převládají věty typu *Já Ukrajinec, Ty Čech* nebo *ty Slovák?*, místo *Jsem Ukrajinec. Jsi Čech nebo Slovák?* Nebo mnozí je naopak používají podle vzoru préterita v jiném čase a často se nám promítají do výpovědi typu *Já jsem pracuji, Ty jsi studuješ, Já jsem budu číst.* V tomto případě poukážeme studentu na ukrajinské *Я працюю, Ти навчаєшся, Я буду читати.* Tudiž stejný přezens jako v češtině.

Čeština používá v préteritu auxiliár *být*, zatímco ukrajinština má jednoduchou formu, např. *Я прийшла – přišla jsem, ми сказали – řekli jsme.* Poměrně dlouhou dobu studia, můžeme se s tím setkat dokonce v posledních ročnících, studenti o sobě v minulém čase mluví bez slovesa *jsem*. Např. u věty (studentka mluví o sobě) *“Včera celý den pracovala a večer se dívala na televizi”* je potřeba studenta zastavit a zeptat se *“kdo pracoval?”* Většinou to stačí, aby si člověk chybu uvědomil a dál pokračuje už se slovesem *jsem*. Tato situace nám ilustruje, že student materiál zná a orientuje se v něm, ale výše zmíněné rozdíly v gramatice a zakořeněný zvyk to říkat ve svém jazyce sice podobně, ale přece jenom jinak, dlouho v podvědomí převládají. V podobných případech studenty prosíme nehledat nějaké asociace v ukrajinštině, ale prostě se daný gramatický jev naučit na potřebných konstrukcích. Ať už *“Ráno jsem snídala”, “Ráno jsem se nasnídala”, “Včera jsme hráli fotbal”* apod. I tady se snažíme používat věty, které potřebujeme v životě.

Problematickým jevem je zvrtné zájmeno *se / si*, přičemž jak při používání ve zvrtných slovesech, tak i ve slovosledu. Díky tomu, že studenti v podstatě už na začáteční úrovni víceméně česky rozumí, ale nedokáží ještě správně používat a v podstatě pochopit používání zvrtných zájmen, učí se pomocí schémat, jako např.: *Ráno vstanu z postele. Co udělám – Umyju se (koho? – sebe = se) a Vyčistím si zuby (komu? – sobě = si). Obleču se (koho? – sebe = se). Pak se nasnídám (koho nakrmím? – sebe = se). Co si dám k snídání? (komu – sobě = si)? Dám si kávu a jogurt. Pak se obuju (koho – sebe = se). Co si dnes obuju? (komu? – sobě = si)? Je teplo, obuju si tenisky.* (komu? – sobě = si). Důležité je, že se jedná o klasický model jejich ranního rituálu, který pak zůstává v paměti spolu s druhou pozicí

zájmen se/si. Kromě toho různé větné konstrukce pomáhají omezovat nadužívání osobních zájmen, která se v češtině používají jen jako element zdůraznění. S problémy se Ukrajinci potýkají i v psaní záporu – záporná částice *ne* se na rozdíl od ukrajinštiny píše v češtině dohromady se slovesem – *nejsem, nebudu, není, nebyl*.

Delší procvičování vyžaduje také konstrukce “*mít rád*” a “*rád dělat*”. Jestliže konstrukce “*mám rád*” + akuzativ (podobně ukrajinské “*ljublju mamu, zelenyj čaj*”) se studenty zvládá víceméně rychle, výraz “*rád dělám*”, je dost problematický a často z prostého “*rád čtu*” vzniká “*mám rád číst*” či dokonce “*mám rád čtu*”. Matoucím faktorem je tady ukrajinské “*ljublju ščos robyty – čitati, hraty futbol*”, tudíž dvě slovesa, z nichž jedno je v infinitivu. Je třeba poukázat studentu na druhou ukrajinskou konstrukci typu “*із задоволенням читаю*”, podobnější českému “*rád čtu*”. Jde jen o to, aby signální slovo či věta, případně nějaký asociativní obraz byly člověku blízké, proto studenty vyzýváme, aby si je vymýšleli sami nebo aspoň navrhneme na výběr to, co by mohlo být podle nás vhodné.

V kondicionálu se setkáváme s problémem nesklonného v ukrajinštině univerzálního pomocného slovesa “*б*” (“*я б хотіла*”), které je v češtině nahrazeno měnicím se “*bych, bys, by, bychom, byste, by*”, kde navíc pomocné slovo “*by*” používá v češtině třetí osoba singuláru i plurálu na rozdíl od minulého času, v němž třetí osoba singuláru a plurálu pomocné slovo nemá. Stejný problém nastává u českých vět s měnicím se “*kdybych, kdybys, kdyby...*” a “*abych, abys, aby...*” v závislosti na osobě, na rozdíl od ukrajinského “*koló b*” a “*ščo b*”, které má vždy stejnou formu.

Dalším projevem interference jsou “ukrajinizované” slovesné vazby, jako např. “*Nad čím pracuješ?*” místo “*Na čem pracuješ?*” a odtud samozřejmě odpověď – “*nad projektem*”; “*Od čeho to závisí?*” místo “*Na čem to závisí / záleží?*”, “*Vidím jich*” místo “*Vidím je*” apod. Tyto vžitě vazby se odstraňují někdy dost obtížně, nezbyvá než vymýšlet přijatelné signální konstrukce, přitom u těch vzorů, kde se neopakují koncovky, neboť např.: “*Proti domu, stolu*” nepomůže, gen. i dat. mají stejnou koncovku, přijatelný je výraz “*naproti ženě, matce nebo oknu*”.

Ze slovesných vazeb je velmi zajímavá práce s konstrukcí “*nechat se ostříhat*”, “*nechat si ušít šaty*” aj. Podobný výraz ukrajinština nemá apriori a překlad zní kostrbatě. Tady nezbyvá, než vybrat přehled služeb, které může člověk využívat a drilovat, co a kde si můžu nechat udělat.

Častou chybou ukrajinských studentů je užívání českého slovesa *jít* (укр. “*їти*”) v préteritu *šel, šla, šlo, šli, šly, šla* s prefixem *po-*. Ukrajinci podvědomě užívají výraz “*Pošel do divadla*” (“*Пішов у театр*”). To je ovšem potom nesmysl. Sloveso *poshel* má několik významů: neutrální (o zvířeti) zhynout, dodělat (o zvířeti – zdechnout) a expresivní zhrubělé (o člověku) zemřít, zahynout (ukrajinsky згрубіле (про людину) – вмерти, здохнути). Proto český výraz “*Pes poshel hladem*” překládáme do ukrajinštiny jako “*Собака здох від голоду*” (“*Pes zdechl od hladu*”), a český výraz “*Pošel jako pes*” překládáme do ukrajinštiny jako “*Здох наче собака*” (t.j. doslovně) (Vaščenko 2018, s. 58).

Předložky: odlišné užívání pádů s některými předložkami přivádí ke komickým, ale bohužel dlouho přetrvávajícím konstrukcím typu “*jít do lékaře*” místo “*k lékaři*”, “*jet do babičky*” místo “*k babičce*”, atd. V těchto případech je nutná vynalézavost pedagoga, např. vysvětlit, že nemůže vlézt babičce nebo doktorovi do krku, což je dost působivé a zapamatovatelné. Podobné chyby vznikají v situacích “*jít v banku*” místo “*do banky*”, “*do domu*” místo “*domů*”, “*studuji v univerzitě*” místo “*na univerzitě*” apod.

Na rozdíl od češtiny, kde po kombinaci dynamických sloves a předložek *nad, pod, před, za* a *mezi* používáme vždycky formu akuzativu, v ukrajinštině akuzativ po dynamických slovesech je jenom po předložkách *za* (*auto zajede za dům / машина заїде за дім*) a *pod* (*dám tašku pod stůl / покладу сумку під стіл*), po předložkách *nad, před, mezi* jsou v ukrajinštině formy instrumentálu stejně jako i po statických slovesech (картина висить над полицкою (kde? – instrumentál) / повішу картину над полицкою (kam? – instrumentál). Proto se objevují chyby typu “*pověším obraz nad policičkou*” místo “*nad policičku*”.

Závěry a perspektivy dalšího výzkumu. Ve svém příspěvku jsme uvedly několik ilustrativních příkladů typických chyb, kterých se dopouštějí ukrajinští studenti bohemistiky a nastínily způsoby a možnosti práce s chybou. Pokud si student od počátku uvědomuje všechny uvedené rozdíly a společné rysy, rozvíjí tak své gramatické myšlení a snadněji zvládá úskalí české gramatiky. Z daného příspěvku také vyplývá, že k rychlejšímu a správnému osvojení českého jazyka studenty cizinci, v našem případě Ukrajinci, je nutné, aby pedagog, pokud mluvíme o rodilých mluvčích hostujících na ukrajinských univerzitách, byl vybaven základními znalostmi o typologické charakteristice mateřského jazyka studenta, o jeho jazykovém systému, o shodách a odlišnostech jazyka cílového a výchozího vzdělávání. Současně je ale třeba si uvědomit, že příbuznost jazyků může ve vyšším stadiu osvojování působit negativně, tedy vést k negativnímu transferu.

LITERATURA

- Hasil, J. (2003). Čeština jako cizí jazyk očima Milana Hrdličky. *Naše řeč, ročník 86 (2003), 5, 260-262.* – Přístup k článku: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7750>.
- Skalička, V. (1975). *Lingvistické čítanky III: Typologie. Svazek 1.* Sestavil Bohumil Palek. Překlad cizojazyčných prací Gero Fischer. Universita Karlova v Praze. Fakulta filosofická. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, "Typ češtiny" (1951a), 55-108.
- Сокіл, Б. (2007). Методи вивчення української мови як іноземної та їх характеристика. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної, 2, 14-18.*
- Вайнрайх, У. (1979). *Языковые контакты.* Киев: Вища школа.
- Ващенко, О.О. (2018). Особливості чесько-українських мовних контактів. *Україна і світ: діалог мов і культур: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 57-59.*

REFERENCES

- Hasil, J. (2003). Čeština jako cizí jazyk očima Milana Hrdličky. *Naše řeč, ročník 86 (2003), 5, 260-262.* – Přístup k článku: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7750>.
- Skalička, V. (1975). *Lingvistické čítanky III: Typologie. Svazek 1.* Sestavil Bohumil Palek. Překlad cizojazyčných prací Gero Fischer. Universita Karlova v Praze. Fakulta filosofická. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, "Typ češtiny" (1951a), 55-108.
- Sokil, B. (2007). Metody vyvchennia ukrains'koi movy iak inozmenoi ta ikh kharakterystyka. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrains'koi movy iak inozemnoi. 2007, 2, 14-18.*
- Weinreich, U. (1979). *Yazykovyye kontakty.* Kiyev: Vyshcha shkola.
- Vaščenko, O.O. (2018). Osoblyvosti ches'ko-ukrayins'kykh movnykh kontaktiv. *Ukrayina i svit: dialoh mov ta kul'tur: Materialy mizhnarodnoyi nauково-praktychnoyi konferentsiyi, 57-59.*

*Дата надходження до редакції 15.03.2019 р.
Ухвалено до друку 19.04.2019 р.*